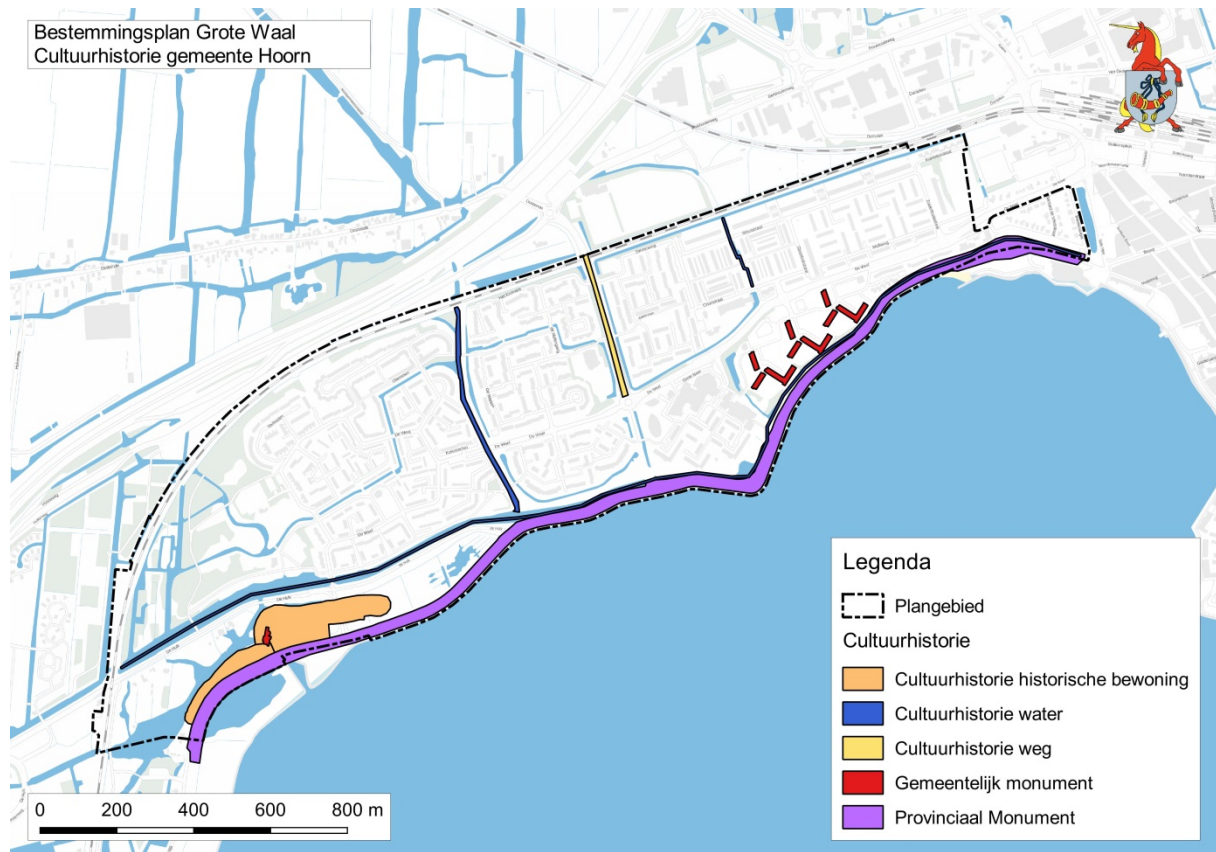

OVERZICHT CULTUURHISTORISCHE WAARDEN GROTE WAAL

Cultuurhistorie

De aanwezige cultuurhistorische waarden binnen het plangebied van bestemmingsplan 'Grote Waal' zijn weergegeven in afbeelding 1.

Afbeelding 1: Cultuurhistorische waarden binnen het bestemmingsplan Grote Waal.

Grote Waal

De Grote Waal is als een meer binnen de Westfriese Omringdijk ontstaan, na een dijkdoorbraak in 1514. Dit meer is goed te zien op de kaart van Jacob Van Deventer uit circa 1560 (afbeelding 2). Aardig detail op deze kaart is de galg in de knik van de dijk. Deze hoek wordt tegenwoordig nog altijd de Galgenbocht genoemd.

In 1627 werd de Grote Waal ingepolderd. Een ringdijk met ringwater werd aangelegd en poldermolens werden gebouwd (afbeelding 3). De nieuwe polder werd in twee ongeveer gelijke delen verdeeld door een weg: de Middeweg. Bij de bouw van de nieuwbouwwijk de Grote Waal is deze structuur gehandhaafd door aanleg van een ontsluitingsweg (de Middeweg). Ook een gedeelte van het ringwater is gehandhaafd waardoor de oorspronkelijke vorm van de Grote Waal nog goed is te herkennen. De oorspronkelijke perceelindeling van het plangebied is goed te zien op de oudste kadastrale kaarten uit circa 1823 (afbeelding 4).

Alkmaarder Trekvaart

Halverwege de 17^e eeuw besloten de besturen van de Staten van Holland, West-Friesland en de steden Amsterdam, Purmerend, Hoorn, Edam en Monnickendam tot de aanleg van

een stelsel van wegen en vaarten om het verkeer tussen deze vijf steden te bevorderen. Met de trekschuit waren de reizigers een stuk minder afhankelijk van de weersomstandigheden en reisde een stuk comfortabeler dan met paard en wagen. De trekschuit zou dan ook lange tijd het belangrijkste vervoermiddel zijn.

In 1660 werd de trekvaart tussen Hoorn en Amsterdam gegraven waarvan het eerste deel, vanaf de Westervoort tot aan de Hulk, langs de dijk liep.

Westerdijk (provinciaal monument)

De Westerdijk is onderdeel van de Westfriese Omringdijk. De Westfriese Omringdijk is zeer bepalend voor het landschap in West-Friesland. Vanaf het jaar 1000 was in West-Friesland door de stijgende zeespiegel bedijking nodig. Vooral als bescherming tegen stormvloed en springtij. De dijk werd opgetrokken in palen met enorme hoeveelheden zeewier en vlakbij afgegraven grond. Omdat de dijk regelmatig doorbrak, zijn er op diverse plekken wielen (uitgesleten door het binnenstromende water na een dijkdoorbraak) en bochten ontstaan in de dijk. Hoewel de dijk in eerste instantie bestond uit allerlei losse delen werd hij ongeveer in het van begin 14^e eeuw gesloten.

De Westfriese Omringdijk met bijbehorende onderdelen is beschermd op grond van de provinciale monumentenverordening Noord-Holland. De Westfriese Omringdijk moet worden behouden als beschermd dijklichaam met bijbehorende beschermde onderdelen als wielen en kleiputten. Vanwege de herkenbaarheid van de dijk in het open landschap is handhaving van een brede open zone aan weerszijden van de dijk gewenst. Voor de herkenbaarheid van de dijk is de continuïteit van het dijkprofiel, het behoud van het oorspronkelijke dijktracé en materiaalkeuze van belang.

Het voorliggende bestemmingsplan voorziet in een conserverende regeling en maakt geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk. De Westerdijk is direct ten zuiden van het voorliggende plangebied gelegen. Om de instandhouding van de dijk te waarborgen is in dit bestemmingsplan de gebiedsaanduiding 'vrijwaringszone – dijk' opgenomen. Ter plaatse van deze aanduiding mogen slechts bouwwerken worden opgericht indien waterschapsbelangen zulks gedogen. Om dit goed te kunnen beoordelen dient, bij de beoordeling van aanvragen om omgevingsvergunning, advies te worden ingewonnen bij de beheerder van de waterkering.

De Hulk en het Gemaal Westerkogge

De Hulk is een buurtschap die is ontstaan als plaats rond een herberg, gelegen langs de trekvaarten Hoorn-Alkmaar en Hoorn-Amsterdam. Tevens ontleent de plaats zijn naam aan deze herberg: op het uithangbord van de Herberg stond een groot zeeschip, wat ook wel hulk werd genoemd. Door de grillige waterstructuur is er geen rationele verkaveling in het gebied. Er is sprake van een noordelijke lintbebouwing en een zuidelijke lintbebouwing. Het stoomgemaal Westerkogge is gebouwd in 1868 in opdracht van het toenmalige Molenbestuur van de Westerkogge. Het gemaal werd geplaatst aan de Westerdijk vlak bij de watermolens. Het vijzelgemaal diende als ondersteuning voor de bestaande molens. De vier vijzelmolens die zorgden voor de bemaling van de polder Westerkogge konden de polder in natte tijden namelijk niet meer drooghouden. In 1874 en in 1891 werd het gemaal uitgebreid. De machines werden geleverd door ijzergieterij de Prins van Oranje uit Den Haag; de stoommachine had een vermogen van 50 pk.

In 1899 kreeg het ingenieursbureau W.C. en K. de Wit uit Amsterdam de opdracht om de drie stoomketels en de dubbele centrifugaalpompmachine te vervangen door één centrifugaalpompmachine, waardoor bespaard kon worden op de kolen. In 1936 werd het stoomgemaal vervangen door een elektrisch gemaal die werd ontworpen door hetzelfde bureau. Het gemaal is een gemeentelijk monument.

Sterflats

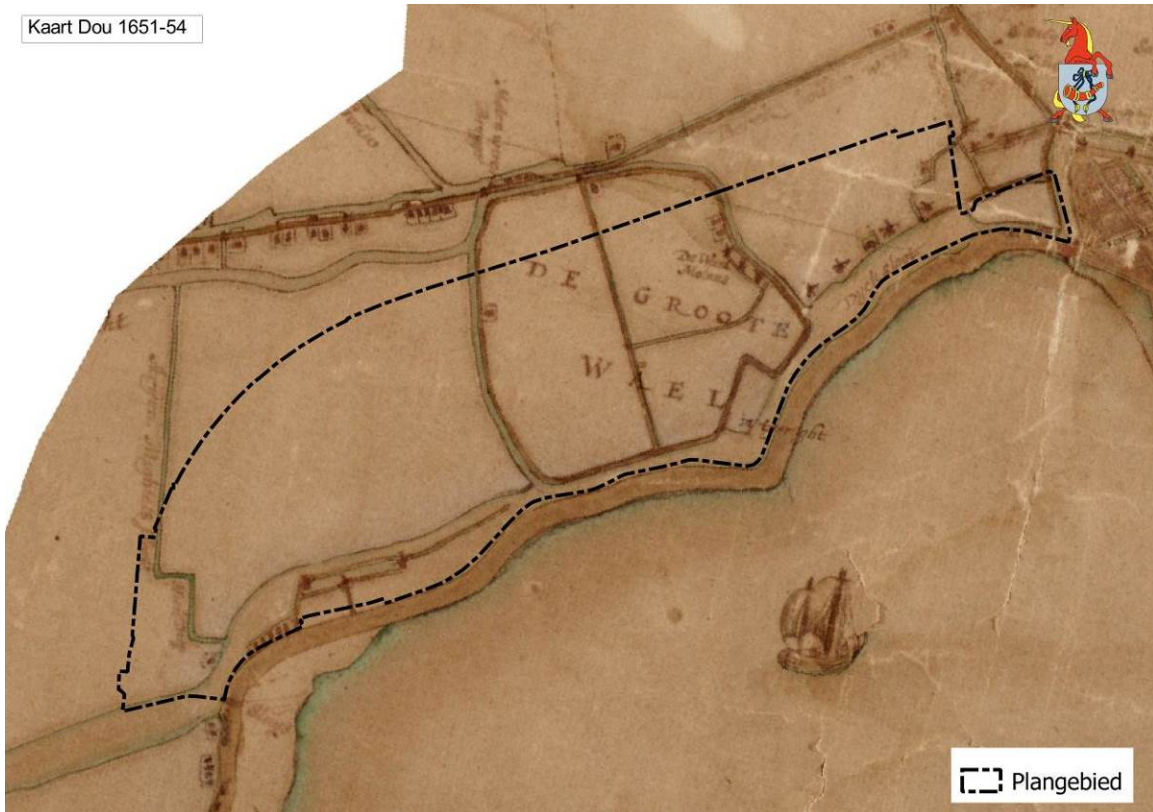
In de zuidoosthoek van de wijk Grote Waal is een woningbouwcomplex van hoogbouw en woningen uit 1969-1972 gelegen, dat bekend staat onder de naam Sterflats. Het complex, in de stijl van het Functionalisme, is ontworpen door H. Gelderblom op initiatief van de gemeente Hoorn.

De flats zijn gebouwd volgens de nieuwste inzichten in steden- en woningbouw van die tijd, met een hoog wooncomfort, centrale warmwatervoorziening, centrale verwarming, liften, vuilstort-kokers, centraal antennesysteem en mechanische ventilatie. Vanwege de ligging aan het IJsselmeer en achter de vijf meter hoge Westerdijk werd gekozen voor hoogbouw waardoor de bewoners over de dijk op het IJsselmeer konden kijken. Verder is gestreefd naar minder monotone gevels en een gevarieerde ruimtelijke opbouw door de aaneenschakeling van in hoogte wisselende bouwmassa's en aan de inrichting van de openbare ruimte. Het complex is een gemeentelijk monument.

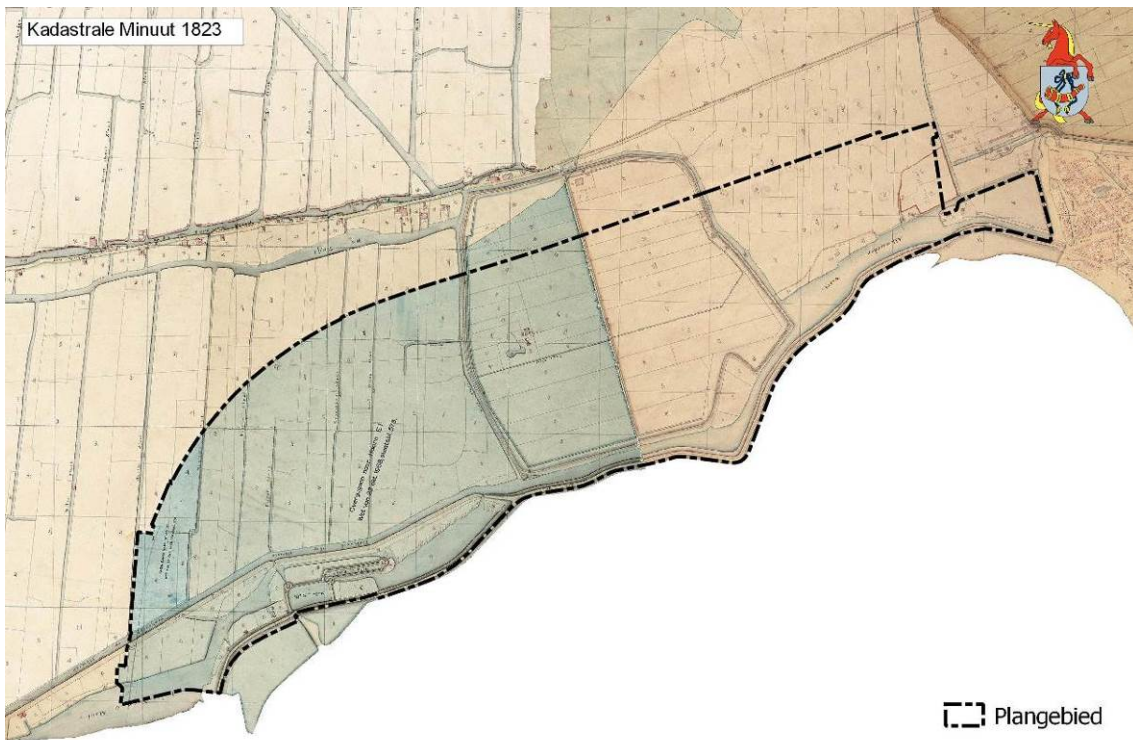
Afbeelding 2: De Grote Waal is op de kaart van Van Deventer uit ca. 1560 een groot meer binnen de dijk (op de afbeelding links).

Kaart Dou 1651-54

Afbeelding 3: De ingepolderde Grote Waal op de kaart van Dou uit circa 1651-1654 (collectie WFA).

Kadastrale Minuut 1823

Afbeelding 4: Ligging plangebied op kadastrale minuut uit 1823.

Bronnen

- Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Hoorn, sectie C, genaamd Damten, tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).
- Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Berkhout en Baarsdorp, sectie D, genaamd Oosteind, eerste en tweede blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).
- Soonius, C.M. & M.H. Bartels, 2012: *Toelichting Beleidskaart Archeologie Gemeente Hoorn*, Archeologie Erfgoed VVH, Hoorn.
- Schrickx, C.P. & M.H. Bartels, 2013: Archeologische Quickscan Hoorn, Grote Waal. Sterflats. *Adviesnummer 13160 (11-4-2013)*. Archeologie Erfgoed VVH, Hoorn.
- Redengevende omschrijving Gemaal, De Hulk 16, Bureau Erfgoed Hoorn
- Redengevende omschrijving Sterflats, Astronautenweg 31-134, 145-250, 261-366, Bureau Erfgoed Hoorn
- Westfries Archief